

De eerste zin van *Wereldschaduw* (Nir Baram) en het belang van de Wirkungsäquivalenz

Onlangs verscheen het tweede boek van Nir Baram dat in het Nederlands is vertaald: *Wereldschaduw*. Het is een boek met meerdere verhaallijnen, elk met zijn eigen register. Het vertalen van meerdere registers is nooit eenvoudig, maar o, wat heb ik een bewondering voor een auteur die het voor elkaar krijgt die verschillende stemmen feilloos neer te zetten, zoals Baram dat kan.

Registers en verhaallijnen

In de roman wisselen de verhaallijnen en dus de registers elkaar af. Er is het verhaal van Gavriël Mantsoer, die tot grote hoogte klimt in de financiële kringen in Israël en in 2008 door de crisis met een smak weer op aarde belandt. Zijn verhaal zit vol met lange, meanderende zinnen en diepzinnige overpeinzingen. Dan is er de mailwisseling tussen de mensen van de firma MSV, de Amerikaanse consultancy die overal ter wereld verkiezings- en mediacampagnes voert. Kort, direct en zo vol Amerikanismen dat het bijna eenvoudiger leek om het naar het Engels te vertalen. En er is de groep Londense jongeren, die het idee opvatten om een wereldwijde staking op poten te zetten. Deze stem is een polyfone stem, waarbij er zonder waarschuwing van spreker wordt gewisseld. Het is ook een stem die achteraf verslag doet, een gezamenlijke onderneming van de Londense groep, die geen ruimte biedt voor gedachtegangen of introspectie.

Het boek begint met een proloogje in de wij-vorm, dus het is – bij nader inzien, want als lezer weet je dat nog niet – de stem van de groep uit Londen.

.???? ??? ?????? ??? ?? ?????? ???

Le kol echad me-itanoe haja et hasipoer sjelo.

‘Elk van ons had zo z’n eigen verhaal.’

Foutje

Het is een zin met een ‘foutje’ dat in de spreektaal vaak wordt gemaakt. Vanwege het verschil tussen de grammaticale systemen van het Hebreeuws en het Nederlands is het niet reproduceerbaar in de vertaling. (Om een idee te geven: het is vergelijkbaar met de Nederlandse hen/hun-kwestie.) Deze zin kan dan ook alleen maar grammaticaal correct vertaald worden met ‘Elk van ons had zijn eigen verhaal’.

Toch is het niet zo dat het foutje over het hoofd kan worden gezien. Een taalvirtuoos als Baram maakt zulke fouten niet per ongeluk, alsof hij niet beter zou weten. Waarom staat het er? Wat doet dat foutje met de zin?

Zoals gezegd: het is iets wat in de spreektaal voorkomt. En als openingszin van de proloog zet het meteen een van de stemmen in de roman neer: de wij-stem van de Londense groep; een heel diverse groep van mensen met verschillende achtergronden en opleidingsniveaus, die niet aan mooipraterij doet. Gewone, alledaagse taal, zonder poespas en lang niet altijd even keurig.

Maar ‘Elk van ons had zijn eigen verhaal’ mag dan kloppen als vertaling – het heeft toch wel wat keurigs, het is niet typisch spreektaalig. In dit soort gevallen, waarbij de vertaling niet naar de letter van het origineel kan, is het van belang wel de geest van het origineel te behouden. Of zoals dat zo mooi in het Duits heet: een *Wirkungsäquivalenz* zoeken. Om dat spreektaalige van het origineel over te brengen, heb ik er het stukje ‘zo z’n’ aan toegevoegd. Daarmee is het nog steeds een grammaticaal correcte zin, maar staat hij niet meer zo strak en keurig in het gelid. In de Londense verhaallijn wordt steeds opnieuw duidelijk dat ‘strak’ en ‘in het gelid’ volstrekt niet bij de personages, hun verhaal of hun taal past. Dat moet van meet af aan duidelijk zijn, dát is de bedoeling van het ‘foutje’ dat de auteur erin heeft gestopt. En dat is ook het belang van de *Wirkungsäquivalenz*.

Dit stuk is in grote lijnen eerder verschenen op [de site van Atheneum](#), maar is voor het blog Boekvertalers aangepast.

Wereldschaduw, van Nir Baram, vertaald uit het Hebreeuws door **Sylvie Hoyinck** en uitgegeven bij [De Bezige Bij](#).